

Csepregi Márta

Havas Ferenc pályaképe

Havas Ferenc 1948. február 2-án született Újpesten. Általános- és középiskolai tanulmányait Budapesten végezte, 1966-ban érettségizett a II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumban. Még ebben az évben sikeresen felvételizett az ELTE bölcsészkarára, magyar–orosz szakra. A kor szokásának megfelelően előfelvétellel került be az egyetemre, ami azt jelentette, hogy egy évig dolgoznia kellett. Az Egyetemi Nyomdában helyezkedett el korrektorként, ahol megismerkedett a nyomdászat szakszókincsével és gyakorlatával is – olyan ismeretek birtokába jutott, melyek mára teljesen elavultak, de jó bölcsészként nem bánja, hogy gyarapodtak fölösleges ismeretei.

A nyelvészeti érdeklődésű ifjú diák az egyetemre bekerülve rögtön azt kutatta, mit lehet még tanulni. A finnugrisztika és az általános nyelvészet egyaránt vonzónak tűnt számára, mindkét szakot felvette. Az általános nyelvészet akkor B szak volt, másodévtől lehetett tanulni, a finnugrisztikát C szakként harmadévtől. Mindenesetre az átlagosnál fokozottabb érdeklődésű hallgatókat akkor még nem büntették pénzbírsággal (azaz tandíjfizetési kötelezettséggel), így Havas Ferenc 1972-ben orosz – általános és alkalmazott nyelvészet – finnugor nyelvészet szakos diplomát szerzett. Finnugor szakosként Lakó György professzortól az adatok feltétlen tisztelétét tanulhatta és módszertani szigorúságot. Az Általános Nyelvészeti Tanszéken Telegdi Zsigmond univerzális tudása és Zsilka János önálló világot teremtő, autonóm személyisége hatott rá. 1973–1976 között kiegészítő képzésben elvégezte a filozófia szakot is. Mind a négy szakját kitüntetéses oklevéllel fejezte be.

A következő években-évtizedekben kiderült, hogy Havas Ferencnek mindegyik diplomájára szükség volt. Az egyetem elvégzése után az Általános Nyelvészeti Tanszéken kapott állást, itt tevékenykedett évtizedekig. Nyelvtipológiával, areális nyelvészettel, tudománytörténettel, nyelvfilozófiával foglalkozott. 1996-ban egy vezetőváltás következtében kellett távoznia erről a tanszékről. Az ELTE Ruszisztikai Központja fogadta be, s

ekkor – amellet, hogy részt vett a központ oktatási programjában – olyan kutatási témát választott magának, mely illett az elsősorban orosz-szovjet történelemmel foglalkozó Ruszisztikai Központ profiljába, de köze volt a nyelvészethez is. 2002-ben megbízást kapott a Finnugor Tanszék vezetésére, s ezzel megkapta a lehetőséget ahhoz, hogy visszatérjen a finnugor nyelvészethez. Ezt ki is használta, az azóta eltelt rövid időben felfrissítette finn és észti tudását, s több finnugor tárgyú tanulmányt jelentetett meg. Visszatekintve kiderül, hogy semmi sem veszett kárba az elmúlt évek munkájából: az egyes területek szervesen összekapcsolódnak, egymást erősítik és kiegészítik Havas Ferenc eddigi életművében.

Egyetemi oktatóként Havas Ferenc végigjárta a ranglétra minden lépcsőjét. A pontos évszámok: 1972-től tanársegéd, 1978-tól adjunktus, 1982-től docens, 2007 februárjában pedig megkapta egyetemi tanári kinevezését. Szakmai munkája rendre meghozta a tudományos fokozatokat is. Az egyetem befejezése után azonnal elkészítette egyetemi doktori disszertációját (*A magyar, a finn és az észti nyelv tipológiai összehasonlítása*), ezt 1973-ban védte meg. Ez a munka 1974-ben megjelent a *Nyelvtudományi Értekezések* 85. számú köteteként, s azóta is tankönyvként használják magyarországi és külföldi egyetemeken. Kandidátusi értekezését az Általános Nyelvészeti Tanszéken írta meg. Zsilka-tanítványként olyan témát választott, mely szembe ment az akkor uralkodó trendekkel. Disszertációjának címe *A generatív grammatika nyelvészeti nézetének bírálata*. Sem előtte, sem utána nem emlékszem olyan parázs vitára kandidátusi vagy doktori védésen, mint akkor. Ez 1980-ban volt.

Habilitációs dolgozatát a Ruszisztikai Központ munkatársaként készítette el. Az 1990-es években megnyílt oroszországi levéltárak, archívumok átböngészésével, nemzetközi szinten is egyedülálló alapossággal megírta a marrizmus és az antimarrizmus történetét, a Ny. Ja. Marr grúz-szovjet nyelvész elmélete körüli viharokat. Marr nyelvelméletének tündöklése és bukása kicsiben tartalmazza a szovjet korszak összes ellentmondását, tanulsággal szolgál nyelvészek, politológusok, tudománytörténészek, filozófusok számára egyaránt. A dolgozat 2002-ben könyvalakban is megjelent *A marrizmus szindróma. Sztálinizmus és nyelvtudomány* címmel, és jelentős hazai és nemzetközi visszhangja volt. Az MTA doktora cím elnyerése Havas Ferenc jövődó tervei közé tartozik, de mostani szakmai feladatait és érdeklődését ismerve sejthető, hogy ez ismét a finnugrisztika (vagy annak

valamelyik határterülete, nyelvtipológia vagy areális nyelvészet) kutatásával kapcsolódik majd össze.

Több mint harminc éves egyetemi pályafutása során Havas Ferenc magyar szakosok ezreit ismertette meg a nyelvtudomány alapjaival. A szűkebb szakterülete iránt érdeklődő hallgatók, az általános nyelvészek, a filozófia, az orosz vagy a finnugor szakosok pedig megtapasztalhatták, hogy speciális összetételű tudásának birtokában olyan ismereteket és világlátást tud átadni hallgatóinak, amire csak ő képes. Széles olvasottsága, tárgyának szenvedélyes szeretete jó előadói és vitakészsége igazi egyetemi oktatóvá teszi.

Szűk munkatársi körben arról beszélgettünk egyszer, ki mit csinálna, ha valamilyen okból eltávolítanának bennünket az egyetemről (a veszély reálisabb, mint gondolnánk). Én bevallottam, hogy legszívesebben dada lennék valamilyen gyermekintézményben – óvónőnek nem lennék jó, nincs hozzá kézügyességem. Feri kijelentette, hogy kizárólag egyetemi oktatóként tudja elképzelni az életét. Szerencsés ember, hogy azt csinálhatja, amihez a legjobban ért, hogy személyes élete és munkája ennyire azonos. Most, a felsőoktatás változó világában új meg új kihívásokkal találkozik egy egyetemi oktató, s ennek Havas Ferenc oktatóként és vezetőként is megfelelni látszik. Aktívan részt vett az új képzési rendszer követelményeinek összeállításában, újjászervezte a Nyelvtudományi Doktori Iskola uráli nyelvészeti alprogramját, melynek szintén ő a vezetője.

Amikor Feri 2002-ben elfoglalta a Finnugor Tanszék vezetői posztját, új korszak kezdődött életében. Régi-új szakmai kérdések kezdtek izgatni, nemcsak a szűk tanszéki munkatársi körben kellett elfogadtatnia magát, hanem a hazai és a nemzetközi finnugrista társadalomban is (újra) kellett építenie szakmai kapcsolatait. Ennek érdekében sokat utazott, konferenciákon vett részt, vendégelőadásokat tartott, rangos folyóiratokban publikált. Az ő kezdeményezésére indultak meg és részben vezetésével zajlanak az „Uráli tipológiai adatbázis” nevű nemzetközi projektum munkálatai.

Talán nem tévedek, ha azt mondom, hogy a szakma mára Havas Ferencet mint finnugristát is elismeri. Széleskörű általános nyelvészeti tájékozottsága újítoán hathat beszűkülésre hajlamos tudományágunkban. Sokrétű nyelvtudását (orosz, finn, német és francia tudását papírral tudja igazolni, de én hallottam angolul és észtül is beszélni) nemcsak a szakiro-

dalom olvasására tudja használni, hanem tanszékünk nemzetközi kapcsolatainak építésére is. A 2004 áprilisi „Grammatika és kontextus” konferencián tartott hatnyelvű előadásával méltán kivívta a népes nemzetközi közönség elismerését.

Manapság egy hatvanéves emberről, aki aktívan dolgozik, nem lehet lezárt pályaképet adni. Havas Ferencsel kapcsolatban is az az érzésünk, hogy most van pályája csúcán. A szűkebb és tágabb szakmai közösség, a jelenlegi és jövőbeli tanítványok nevében kívánom, hogy oktatóként, kutatóként, tudományszervezőként munkálkodjék még sok-sok éven keresztül, és tudományos eredményeivel is gazdagítsa azt a közös szellemi örökséget, melynek ápolása mindnyájunk kötelessége. Isten éltesse az ünnepeltet!